

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЬОВОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Миропольцева Ніна

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна
Ninokshilova21@gmail.com

У статті представлено новий теоретико-емпіричний розгляд цільової спрямованості особистості студента з відзначенням ролі психологічної освіти в її розвитку. Цільову спрямованість у цьому дослідженні розглянуто за допомогою таких особливостей, як системність, стійкість, ієрархічність. Вона має зв'язок з усією системою характеристик особистості. Аналізу підлягали такі можливості студентів, як визначення мети за допомогою усвідомлення того, що має бути досягнуто, передбачення способу його досягнення, а також здатності підпорядковувати вчинки та дії обраній цілі, неухильне прагнення до неї, що проявляється в умінні тривалий час зберігати мету й організувати свою поведінку для її досягнення. Охарактеризовано позиції особистості (єгоцентрична, раціональна, альтруїстична), які супроводжують прояви цільової спрямованості різного ступеня (низький, середній, високий). Егоцентрична позиція передбачає задоволення біологічних і матеріальних потреб, меркантильно-утилітарну мотивацію. Раціональна позиція полягає в задоволенні соціальних потреб, прагматичній та престижній мотивації. Альтруїстична позиція визначається як задоволення духовних потреб при творчій і внутрішній мотивації відповідно до виконуваної діяльності. На підставі аналізу результатів розвитку цільової спрямованості особистості студентів на різних курсах навчання за спеціальністю «Психологія» встановлено, що студенти четвертого року навчання мають вищі показники альтруїстичної та раціональної позиції. У них простежуємо позитивне ставлення до себе, до навколишніх людей, розуміння їхніх потреб і проблем, бажання допомогти, підвищення емоційної стійкості до високого та середнього рівнів, позитивні зрушення в прийнятті власних недоліків, сприйняття власного Я-образу, підвищення рівня самостійності та організованості, самовизначення в житті, розвиток уміння ставити конкретні цілі й вчасно їх досягати, підвищення рівня навчальної мотивації.

Ключові слова: цільова спрямованість, юнацький вік, мета, альтруїстична позиція, раціональна позиція, єгоцентрична позиція, психологічна освіта.

Myropoltseva Nina. Individual and Psychological Features of Future Psychologists' Target Orientation. This article presents a new theoretical and empirical consideration of student's goal orientation with an emphasis on the role

of psychological education in its development. Targeting in this research is addressed through features such as systematicity, resilience, hierarchy, and is related to the whole system of personality characteristics. Students were subjected to analysis such as: defining a goal by realizing what is to be achieved, predicting the way to achieve it, as well as the ability to subordinate actions and actions to a chosen goal, unwavering desire for it, which is manifested in the ability for a long time to maintain the goal and organize their behavior for its implementation. Positions of personality (egocentric, rational, altruistic) that accompany manifestations of target orientation of different degree (low, medium, high) are characterized. The egocentric position assumes satisfaction of biological and material needs, mercantile-utilitarian motivation. A rational position is to meet social needs, pragmatic and prestigious motivation. An altruistic position is defined as the satisfaction of spiritual needs in creative and internal motivation in accordance with the activities performed. Based on the analysis of the results of the development of the goal orientation of students' personality in different courses of study in the specialty psychology, it was found that the fourth year students have higher indicators of altruistic and rational position. They show a positive attitude towards themselves, others, understanding their needs and problems, desire to help, increasing emotional resistance to high and medium levels, positive shifts in accepting their own shortcomings, perceiving their own self-image, increasing their level of independence and organization, self-determination. in life, the development of the ability to set specific goals and their timely implementation, increasing the level of educational motivation.

Key words: goal orientation, youth, purpose, altruistic position, rational position, self-centered position, psychological education.

Миропольцева Нина Игоревна. Индивидуально-психологические особенности целевой направленности будущих психологов. В статье представлен новый теоретико-эмпирический взгляд на целевую направленность личности студента с акцентом на роли психологического образования в ее развитии. Целевая направленность в данном исследовании рассматривается при помощи таких характеристик, как системность, устойчивость, иерархичность, и имеет связь со всей системой характеристик личности. Анализу подлежали такие возможности студентов, как определение цели путем осознания того, что должно быть достигнуто, предусмотрение способа его достижения, а также способность подчинять поступки и действия выбранной цели, неуклонное стремление к ней, которое проявляется в умении длительное время сохранять цели и организовать свое поведение для их осуществления. Охарактеризованы позиции личности (эгоцентрическая, рациональная, альтруистическая), которые сопровождают проявления целевой направленности различной степени (низкая, средняя, высокая). Эгоцентрическая позиция предполагает удовлетворение биологических и материальных потребностей, меркантильно-утилитарную мотивацию. Рациональная позиция состоит в удовлетворении социальных потребностей, прагматичной и престижной мотивации. Альтруистическая позиция определяется как удовлетворение духовных потребностей при

творческой и внутренней мотивации в соответствии с осуществляемой деятельностью. На основании анализа результатов развития целевой направленности личности студентов на разных курсах обучения по специальности «Психология» установлено, что учащиеся четвертого года обучения имеют высокие показатели альтруистической и рациональной позиции. В них прослеживается положительное отношение к себе, к окружающим людям, понимание их потребностей и проблем, желание помочь, повышение эмоциональной устойчивости к высокому и среднему уровням, положительные сдвиги в принятии собственных недостатков, восприятию собственного Я-образа, повышение уровня самостоятельности и организованности, самоопределение в жизни, развитие умения ставить конкретные цели и своевременное их выполнение, повышение уровня учебной мотивации.

Ключевые слова: целевая направленность, юношеский возраст, цель, альтруистическая позиция, рациональная позиция, эгоцентрическая позиция, психологическое образование.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап становлення України зумовлює необхідність розвитку в молоді нових життєвих стратегій, компетентності, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки. Проблема розвитку цільової спрямованості особистості є однією з найскладніших. Останнім часом простежено тенденцію зміни в цільовій спрямованості (відсутність суспільно значущих інтересів, зниження активності, невміння ставити перед собою конкретну мету й розробляти способи її реалізації), зростання особистісних домагань, пов'язаних із задоволенням суто фізіологічних потреб, поява поведінкових ускладнень. Недостатній розвиток волевих зусиль, проблеми в емоційній сфері, відсутність бажання до самореалізації та самоактуалізації призводять до того, що провідною метою свого життя молодь вважає досягнення матеріальних благ. Актуальність дослідження визначається соціальною значущістю проблеми розвитку цільової спрямованості особистості, оскільки від її розв'язання залежать якість життя людини, її внутрішні зміни та саморозвиток. Цільова спрямованість відображається в особливостях взаємодії особистості з навколишнім світом: постановка дальніх цілей (гармонійний розвиток особистості, довіра й позитивне ставлення до світу), постановка найближчих цілей (егоцентричне мислення, агресія та недовіра до навколишнього світу). Актуальність дослідження полягає також і в тому, що теоретичне визначення цільової спрямованості може стати в нагоді під час розробки загальної теорії особистості, яка являє собою багатовимірну систему. Одним із таких

вимірів є діяльнісний, який містить потребово-мотиваційні, інформаційно-пізнавальні, цілеутворювальні компоненти (Шилова, 2017).

Аналіз останніх досліджень. Стосовно окресленої проблематики можемо виокремити такі напрями досліджень, які стосуються особистості в цілому (В. В. Рибалка (2013), О. П. Саннікова (2013), та ін.), спрямованості особистості (О. М. Леонтьєв (2005), С. Л. Рубінштейн (1997) й ін.), взаємозв'язку цілей і мотивації діяльності (Є. М. Нікіреєв (2007), В. А. Семиченко (2004) та ін.), процесів цілеутворення (О. Ф. Коган (1984), О. К. Тихомиров (1969) й ін.) та перспективи майбутнього часу (К. О. Абульханова-Славська (1991)). Цільову спрямованість розглядаємо системно в контексті мотиваційної сфери особистості (С. Д. Максименко (2006)), виконання творчих завдань (В. Є. Клочко (1979), В. О. Моляко (1983) й ін.), самоактуалізації духовності (Г. О. Балл (2004), В. О. Моляко (1983), Т. М. Титаренко (2004) та ін.), вольової організації (С. Д. Максименко (2006)), саморегуляції (О. Я. Чебикін (2008)). Психологічні аспекти структури цільової спрямованості особистості розкрито в працях Я. В. Васильєва (2007).

Вищезазначені аспекти проблеми розвитку цільової спрямованості молоді визначають актуальність та новизну цього дослідження, що полягає в подальшому розширенні системи знань із проблеми цільової спрямованості особистості, термін та структура котрої вперше запропоновані Я. В. Васильєвим (2007); доповнено систему факторів впливу на розвиток цього феномену в молоді за рахунок умов навчання й навчальної програми в університеті.

Мета статті – дослідження індивідуально-психологічних особливостей цільової спрямованості майбутніх студентів. Для досягнення цілі поставлено такі **завдання**:

– емпірично дослідити особливості розвитку сфер та позицій цільової спрямованості майбутніх психологів.

– провести порівняльний аналіз розвитку позицій цільової спрямованості в студентів-психологів першого й четвертого курсів навчання.

Методи та методики. Для досягнення мети та виконання поставлених завдань обрано такі методи дослідження: теоретичні (теоретико-методологічний аналіз, класифікація й систематизація наукових джерел, порівняння та узагальнення даних теоретичних й експериментальних досліджень), емпіричні (спостереження, тестування), ме-

тоди обробки даних (узагальнення та систематизація якісних і кількісних результатів емпіричного дослідження); методи математичної статистики (оцінка розбіжності експериментальних даних незалежних змінних за допомогою t-критерію Стьюдента). За психодіагностичну методика взято методика дослідження цільової спрямованості особистості Я. В. Васильєва (2007).

Виклад основного матеріалу. У дослідженні взяло участь 92 респонденти: 45 студентів-психологів першого курсу Чорноморського національного університету імені Петра Могили (34 особи жіночої статі, 11 – чоловічої) та 47 студентів-психологів четвертого курсу (42 особи жіночої статі й п'ять – чоловічої).

Методика дослідження цільової спрямованості особистості є проєктивною, тому аналізу підлягав зміст завершених речень. Отже, досліджувані підлітки перебувають у ситуації, із якої можуть вільно й спонтанно включати в майбутнє цілі різного складу. Після цього кожна мета підлягала аналізу самими підлітками для отримання додаткових даних. Після того, як отримано результати дослідження, збирали анкети та далі проводили статистичну обробку результатів. Інтерес викликала кількість цілей у кожній із семи сфер і їх віддаленість. Проводили лінгвістичний та психологічний аналіз цілей. Як результат визначили сфери цільової спрямованості особистості. Під час лінгвістичного аналізу виокремлено рівні цілей за ступенем віддаленості від ситуації теперішнього часу, а також за узагальненістю – близькі, середні та дальні. Після розрахунків кількості цілей у кожній зі сфер можемо визначити провідні для особистості позиції. Кожна відрізняється певною життєвою складовою частиною. Перший (нижчий) рівень відповідає егоцентричній позиції. На цьому рівні цілі ситуативні, спрямовані на задоволення біологічних і матеріальних потреб. Більш високий (другий) рівень відповідає раціональній позиції. Цілі близькі за віддаленістю й спрямовані переважно на досягнення мети навчальної сфери та престижно-прагматичної мотивації. Третій рівень особистості відповідає стадії альтруїстичної позиції. На цьому рівні цілі середні, вони стосуються загальнолюдських цінностей і духовних потреб (Шилова, 2017).

Усього проаналізовано 1840 цілей, які становили сім сфер спрямованості особистості. Перед студентами ставили завдання не лише розміщувати цілі за значимістю, але й оцінити час здійснення, реалі-

зацію, залежність від себе, емоційне ставлення та вольове зусилля за десятибальною шкалою.

Результати проведеної методики серед студентів-психологів першого курсу показують перевагу кількості цілей, пов'язаних з особистими потребами (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні характеристики сфер цільової спрямованості студентів першого курсу (n=45)

Сфера спрямованості	Загальна кількість цілей	% до загально-го обсягу цілей	Вихідний список цілей	Значимість цілей	Час здійснення цілей	Реалізація цілей	Залежність від мене	Емоційне ставлення	Вольове зусилля
Особистісна	21	23	6,1	7,3	4,8	6,1	6,6	7,1	6,2
Інтимна	5	6	8,2	10,1	5,7	5,1	5,3	5,2	5,0
Сімейна	12	13	9,9	9,2	5,2	4,3	4,6	6,9	5,4
Дружна	15	17	7,6	8,4	3,6	5,7	5,4	7,3	5,2
Навчальна	11	12	11,2	10,6	4,2	5,2	5,2	5,4	5,9
Суспільна	9	10	12,5	11,3	6,1	4,0	4,8	4,2	3,8
Самодіяльна	17	19	9,7	9,8	3,5	6,9	6,8	5,3	5,3

Особиста сфера цільової спрямованості містить цілі, пов'язані з піклуванням про себе, орієнтовані на своє Я. Вони здебільшого егоцентричні, меркантильні й утилітарні. Але до цієї ж сфери відносять і цілі, спрямовані на підтримку здоров'я та самовдосконалення. Особистісна сфера становить 23 % від загального обсягу цілей, що засвідчить зосередження студентів на сьогоднішні, їх егоцентричності.

На другому місці за кількістю цілей – самодіяльна сфера 19 %. Це свідчить про важливість для цього вікового періоду проведення дозвілля, наявності власного хобі, професійного самовизначення. Пошук власного Я та реалізація себе в професії характерні для юнацького віку.

Третє місце займає дружна сфера (17 %). У ній зосереджено цілі, пов'язані зі спілкуванням у групі, друзями й іншими людьми. Більшість студентів приїжджають навчатись у місто та не мають можливості контакту з близькими, тому більшість часу проводить із друзями, наслідують їх. Як наслідок – цілі стають усе більше пов'язані саме з дружньою сферою.

Найменші показники мають інтимна (6 %) та суспільна (10 %) сфери. Такі результати вказують на те, що мислення студента-першокурсника ще не дуже відрізняється від мислення старшокласника. Тому кількість написаних цілей не збігається з реальним станом. Цілі інтимної сфери спрямовані на відносини з протилежною статтю. Вони стосуються питань кохання, у тому числі й статевого, створення власної сім'ї, одруження та заміжжя, відтворення покоління. Усі ці аспекти поки не хвилюють юнаків, адже перед ними стоїть складне завдання професійної самореалізації.

Зміст суспільної сфери стосується загальнолюдських цінностей, політичних та ідеологічних поглядів, а практична діяльність не пов'язана з професійною або навчальною діяльністю чи пов'язана опосередковано. Зменшення активності молоді в житті суспільства, зниження рівня морального розвитку зумовлюють той факт, що віддаленим та більш значущим цілям, спрямованим на суспільство, юнаки приділяють найменше уваги. Добробут і благополуччя держави, вищі прояви благородства та честі для них здебільшого неважливі. Відзначимо розбіжність результатів між вихідним списком цілей і значущістю.

Результати студентів четвертого курсу відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Кількісні характеристики сфер цільової спрямованості студентів четвертого курсу (n=47)

Навчальний рік	Сфера спрямованості	Загальна кількість цілей	% до загального обсягу цілей	Вихідний список цілей	Значимість цілей	Час здійснення цілей	Реалізація цілей	Залежність від мене	Емоційне ставлення	Вольове зусилля
2014/2015	Особистісна	5	11	9,3	9,9	4,2	4,3	7,8	6,2	7,3
	Інтимна	4	9	6,7	8,3	6,8	5,5	6,9	6,2	6,0
	Сімейна	8	17	8,2	7,1	5,9	5,1	6,2	7,1	7,4
	Дружня	11	23	5,8	5,5	7,2	4,4	6,1	7,5	6,9
	Навчальна	6	12	11,2	9,6	7,1	4,1	7,5	6,8	7,5
	Суспільна	8	17	8,1	10,3	8,2	5,8	6,3	5,2	6,3
	Самодіяльна	5	11	7,9	7,2	5,1	6,3	8,1	5,8	7,1

Результати табл. 2 засвідчують кардинальну зміну порядку сфер, порівняно з результатами табл. 1. Сфери розмістилися таким чином: дружна – 23 %, суспільна та сімейна – 17 %, навчальна – 12 %, самодіяльна й особистісна – 11 %, інтимна – 9 %. Такі дані вказують на благородність та масштабність цілей, які ставлять перед собою студенти. Їхня увага спрямована вже не лише на самого себе, а все більше на близьких й навколишніх людей, на суспільство загалом. Значно підвищилася кількість цілей, пов'язаних із навчанням. Простежено тенденцію підвищення престижності майбутньої професії. Кількість цілей особистісної сфери, яка пов'язана із задоволенням своїх фізіологічних потреб, значно менша, ніж у студентів першого року навчання. Це є позитивним моментом, адже зосередження на власній особистості, постановка суто егоцентричних цілей та ігнорування потреб суспільства призводять до сталості в розвитку та навіть деградації особистості у зв'язку з невідповідністю нормам її соціального оточення.

Наступним кроком було виявлення рівнів (позиції) цільової спрямованості студентів-психологів першого курсу. Отримані дані показали, що за кількістю цілей переважає егоцентрична позиція, яка становить 49 % від загальної вибірки. На другому місці – раціональна позиція (34 %), останньою є альтруїстична – 15 %. Такі результати свідчать про небажання юнаків ставити віддалені, більш благородні цілі. Замість цього, вони обирають близькі, орієнтовані на задоволення власних біологічних потреб. Результати зрізу стосовно позицій особистості студентів-першокурсників наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Кількісні характеристики рівнів (позицій) цільової спрямованості студентів першого року навчання (n=45)

Позиція особистості	Загальна кількість цілей	% до загального обсягу	Вихідний список цілей	Значення цілей	Час здійснення цілей	Реалізація цілей	Залежність цілей від мене	Емоційне ставлення	Вольове зусилля
Альтруїстична	30	15	12,35	11,75	8,4	3,4	3,9	3,7	4,2
Раціональна	62	34	8,81	7,23	6,6	5,3	4,7	5,2	5,5
Егоцентрична	88	49	5,29	7,87	3,1	6,7	5,2	6,1	6,3

Результати студентів четвертого року навчання показали, що альтруїстична позиція, порівняно з раціональною та егоцентричною, оцінюється юнаками найвище й займає перше місце в списку цілей. Отже, позиції особистості розмістилися таким чином: альтруїстична, раціональна, егоцентрична (табл. 4).

Таблиця 4

Кількісні характеристики рівнів (позицій) цільової спрямованості студентів четвертого року навчання (n=47)

Навчальний рік	Позиція особистості	Загальна кількість цілей	% до загального обсягу	Вихідний список цілей	Значення цілей	Час здійснення цілей	Реалізація цілей	Залежність цілей від мене	Емоційне ставлення	Вольове зусилля
2014/2015	Альтруїстична	38	40,5	7,18	6,49	8,8	6,7	6,6	6,7	7,5
	Раціональна	34	36	6,35	7,19	6,5	7,5	7,5	7,1	7,8
	Егоцентрична	22	23,5	9,21	9,85	5,2	7,6	7,9	6,9	7,2

Значення критерію Стюдента (t) відносно альтруїстичної, раціональної й егоцентричної позицій цільової спрямованості особистості студентів першого та четвертого років навчання відображено в табл. 5.

Таблиця 5

Значення t-критерію Стюдента, отримані під час визначення достовірності відмінностей між складовими частинами позицій цільової спрямованості особистості студентів першого та четвертого років навчання

Позиція особистості	Загальна кількість цілей	Значення цілей	Час здійснення цілей	Реалізація цілей	Залежність цілей від мене	Емоційне ставлення	Вольове зусилля
Альтруїстична	5,112	4,035	3,857	3,914	4,173	4,006	5,281
Раціональна	2,236	3,485	2,879	4,103	4,698	3,172	4,846
Егоцентрична	-4,186	-3,281	2,974	3,172	3,804	3,164	4,807

Від'ємний знак t-критерію Стьюдента вказує на те, що ця складова за значенням вища за результатами студентів першого курсу. Як свідчить аналіз табл. 5, установлені значимі відмінності між усіма компонентами трьох позицій цільової спрямованості студентів мають суттєві відмінності, що вказує на позитивний вплив психологічної освіти на розвиток цільової спрямованості особистості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнення отриманих даних дало змогу побачити різницю між сферами й позиціями цільової спрямованості студентів першого та четвертого років навчання. Аналіз отриманих результатів уможливив виявлення позитивних особливостей розвитку цільової спрямованості студентів-старшокурсників: зафіксовано позитивне ставлення до себе, до навколишніх людей, розуміння їхніх потреб та проблем, бажання допомогти, підвищення емоційної стійкості до високого й середнього рівнів, позитивні зрушення в прийнятті власних недоліків, сприйнятті власного Я-образу, підвищення рівня самостійності та організованості, самовизначення в житті, розвиток уміння ставити конкретні цілі й вчасне їх виконання, підвищення рівня навчальної мотивації до 40 % від загального обсягу мотивації. Після аналізу проведеної емпіричної частини дослідження можемо говорити про те, що психологічна освіта не лише закладає основи теоретичних і практичних навичок майбутнього психолога, але й ефективна в плані розвитку цільової спрямованості особистості. Усвідомлення та прийняття власної індивідуальності, сформована впевненість у власних силах, почуття компетентності можуть сприяти подоланню деперсоналізації; конформізму, депресивних проявів, які простежуємо в юнацькому віці. Розробка розвивальної програми й упровадження її в навчальний процес університету, метою чого буде використання засобів навчання, що застосовуються під час підготовки психологів (рефлексія, зворотний зв'язок із викладачем, розміщення робочих столів в аудиторіях і т. ін.), є перспективою подальших досліджень у цій галузі.

Література

1. Абульханова-Славская, К. А. (1991). *Стратегия жизни*. Москва: Мысль, 158 с.
2. Балл, Г. О. (2004). До обґрунтування раціогуманістичного підходу у психології. *Психологія і суспільство*, 4, 60–74.
3. Васильев, Я. В. (2007). *Футурреальная психология личности*: монографія. Николаев: Изд-во «Илион», 519 с.

4. Ключко, В. Е. (1979). Целеобразование и динамика оценок в ходе решения мыслительных задач. *Психологическое исследование интеллектуальной деятельности*. Москва: МГУ, 87–95.
5. Коган, Л. Н. (1984). *Цель и смысл жизни человека*. Москва: Мысль, 252 с.
6. Леонтьев, А. Н. (2005). *Деятельность. Сознание. Личность*: учеб. пособие. Москва: Смысл, 352 с.
7. Максименко, С. Д. (2006). *Гене́за здійснення особистості*. Київ: Вид-во «КММ», 255 с.
8. Моляко, В. А. (1983). *Психология решения школьниками творческих задач*. Київ: Рад. шк., 94 с.
9. Никиреев, Е. М. (2007). *Психологические особенности направленности личности*: учеб. пособие. Москва: Моск. психол.-соц. ин-т, 172 с.
10. Рибалка, В. В. (2013) Формула особистості і персонологічне мислення. *Психологія та суспільство*, 4, 88–100.
11. Рубинштейн, С. Л. (1997). *Человек и мир*. Москва: Наука, 191 с.
12. Саннікова, О. П. (2013). Багатовимірна концепція особистості. *Проблеми сучасної психології*, 1, 15–21.
13. Семиченко, В. А. (2004). *Проблемы мотивации поведения и деятельности человека*. Киев: Миллениум, 521 с.
14. Титаренко Т. М. (2004). Життєві домагання особистості: феноменологічний та структурно-функціональний підхід. *Психологія і суспільство*, 4, 128–145.
15. Тихомиров, О. К. (1969) *Структура мыслительной деятельности человека*. Москва: МГУ, 304 с.
16. Чебикін, О. Я. (2008). Про основні компоненти та механізми прояву емоційної зрілості. *Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського*, 12, 72–80.
17. Шилова, Н. І. (2017). Розвиток цільової спрямованості особистості підлітка у процесі туристичної діяльності (Дис. ... канд. психол. наук). Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса.

References

1. Abulkhanova-Slavskaya, K. A. (1991). *Strategiya zhizni* [Life strategy]. Moskva: Mysl, 158 p. [in Russian].
2. Ball, G. O. (2004). *Do obgruntuvannya raciogumanisy`chnogo pidxodu u psy`xologiyi* [To substantiation of the humanitarian approach in psychology]. *Psy`xologiya i suspil`stvo*, 4, 60–74, 4, 60–74 [in Ukrainian].
3. Vasilyev, Ya. V. (2007). *Futurrealnaya psikhologiya lichnosti*: Monografiya Nikolayev: Izd-vo «Ilion», 519 p. [in Russian].
4. Klochko, V. E. (1979). Tseleobrazovaniye i dinamika otsenok v khode resheniya myslitelnykh zadach [Target formation and dynamics of assessments in the course of solving mental problems]. *Psikhologicheskoye issledovaniye intellektualnoy deyatel'nosti*. Moskva: MGU, 87–95 [in Russian].

5. Kogan, L. N. (1984). *Tsel i smysl zhizni cheloveka* [The purpose and meaning of human life]. Moskva: Mysl, 252 p. [in Russian].

6. Leontyev, A. N. (2005). *Deyatel'nost. Soznaniye. Lichnost: uchebnoye posobiye* [Activity. Consciousness. Personality: study guide]. Moskva: Smysl, 352 p. [in Russian].

7. Maksymenko, S. D. (2006). *Geneza zdiysnennyya osoby`stosti* [Genesis of special features]. Kyiv: Vy`davny`chtvo «KMM», 255 p. [in Russian].

8. Molyako V. A. (1983). *Psikhologiya resheniya shkolnikami tvorcheskikh zadach* [Psychology of solving creative problems by schoolchildren]. Kiiv: Rad. shk. 94 p. [in Russian].

9. Nikireyev, E. M. (2007). *Psikhologicheskiye osobennosti napravlenosti lichnosti: ucheb. posobiye* [Psychological characteristics of personality orientation: manual]. Moskva: Moskovskiy psikhologo-sotsialnyy institut, 172 p. [in Russian].

10. Ry`balka, V. V. (2013) Formula osoby`stosti i personologichne my`slennyya [Specialty Formula and Personnel Formula]. *Psy`xologiya ta suspil`stvo*, 4, 88–100 [in Ukrainian].

11. Rubinshteyn, S. L. (1997). *Chelovek i mir* [Man and the world]. Moskva: Nauka, 191 p.

12. Sannikova, O. P. (2013). Bagatovy`mirna koncepciya osoby`stosti [Multi-dimensional concept of personality]. *Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi*, 1, 15–21 [in Russian].

13. Semichenko, V. A. (2004). *Problemy motivatsii povedeniya i deyatel'nosti cheloveka* [Problems of motivation of behavior and activity of the person]. Kyiv: Millenium, 521 p. [in Russian].

14. Tytarenko, T. M. (2004). Zhy`ttyevi domagannya osoby`stoti: fenomenologichny`j ta strukturno-funkcional`ny`j pidxid [The structure of human mental activity]. *Psy`xologiya i suspil`stvo*, 4, 128–145 [in Ukrainian].

15. Tikhomirov, O. K. (1969) Struktura myslitel'noy deyatel'nosti cheloveka [Personality harassment of the individual: a phenomenological and structural-functional approach]. Moskva: MGU. 304 p. [in Russian].

16. Chebikin, O. Ya. (2008). Pro osnovni komponenti ta mekhanizmi proyavu emotsiynoi zrilosti [On the main components and mechanisms of the manifestation of emotional maturity]. *Naukoviy visnik PDPU im. K. D. Ushinskogo*, 12, 72–80 [in Ukrainian].

17. Shylova, N. I. (2017). Rozvy`tok cil`ovoyi spryamovanosti osoby`stosti pidlitka u procesi tury`sty`chnoyi diyal`nosti. (Dy`s. kand. psy`xol. nauk). [Development of targeting of teenage personality in the process of tourist activity: PHd thesis]. Pivdenoukrayins`ky`j nacional`ny`j pedagogichny`j universy`tet im. K. D. Ushy`ns`kogo. Odesa [in Ukrainian].

Received: 05.11.2019

Accepted: 19.11.2019